

Dr sc. Katarina Knol Radoja*

Ana Šerić, mag. iur.**

PRAVO NA PRISTUP SUDU U MEDIJSKIM PARNICAMA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Cilj rada je istražiti opravdanost ograničavajućeg učinka procesnih pretpostavki u medijskim parnicama na izravan pristup sudu. U parnicama za naknadu štete to je podnošenje zahtjeva za ispravkom informacije na kladniku. Bez ispunjenja te pretpostavke, tužba neće biti dopuštena. Bez ispunjenja posebne procesne pretpostavke neće biti dopuštena ni ti tužba radi objave ispravke informacije. Da bi ta tužba bila dopuštena, povrijeđena osoba prethodno treba zatražiti objavu ispravka i u svezi toga biti odbijena, odnosno da glavni urednik ne objavi ispravak u roku i na način propisan zakonom. Osim toga, autori analiziraju i odredbe o pravu na podnošenje revizije u postupcima za objavu ispravka informacije i njihov utjecaj na pravo na pristup sudu u stadiju postupka po pravnim lijekovima. Na kraju rada zaključujemo da, iako pravo na pristup sudu može biti ograničeno, u određenim slučajevima ta ograničenja u Republici Hrvatskoj nisu u potpunosti opravdana jer isuviše ograničavaju pravo stranke na učinkovitu pravnu zaštitu.

Ključne reči: *Medijske parnice. – Procesne pretpostavke. – Mirno rješavanje sporova. – Pravo na pristup sudu.*

1. UVOD

Mediji su u suvremenom dobu sveprisutni, informacije su gotovo svima nadohvat ruke i u pravilu bilo tko može ostaviti trag, koji će biti svima dostupan i koji može izazvati reakcije.¹ Povod medijskim

* Docentica, Pravni fakultet u Osijeku, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, kknol@pravos.hr (Republika Hrvatska).

** Odvjetnička vježbenica, Odvjetnički ured u Zagrebu, ana.seric@odbd.hr (Republika Hrvatska).

1 A. Šerić, *Medijske parnice*, Diplomski rad, Pravni fakultet Osijek 2018, 2.

parnicama kršenje je prava osobnosti od strane medija u trenucima kada prijeđu granicu svoje slobode izražavanja.²

Kako bi ostvarenje prava na pristup sudu bilo učinkovito, pojedincu mora biti omogućeno osporavati čin za kojeg smatra da povređuje njegova prava kao i biti u mogućnosti djelotvorno braniti svoja prava. U radu će se posebna pozornost posvetiti svojevrsnim ograničenjima prava na pristup sudu pri podnošenju tužbe i na pristup sudu kroz djelotvoran pravni lijek u medijskim parnicama. Ta ograničenja čine posebne procesne pretpostavke za podnošenje tužbe za naknadu štete zbog povrede prava osobnosti u medijima i tužbe za objavu informacije i donedavno ograničena mogućnost podnošenja revizije u postupku radi objave ispravka informacije. Na kraju zaključujemo da je pravo na pristup sudu dopušteno ograničiti, međutim, ograničenja ne smiju povrijediti samu suštinu tog prava.

2. PRAVO OSOBNOSTI I SLOBODA IZRAŽAVANJA MEDIJA

U Republici Hrvatskoj, sukladno članku 19 Zakona o obveznim odnosima,³ prava osobnosti su pravo na život, pravo na tjelesno i duševno zdravlje, pravo na ugled, čast i dostojanstvo, pravo na ime, pravo na privatnost osobnog i obiteljskog života, pravo na slobodu i dr.⁴ Pravo na čast i ugled je kao i sva ostala prava osobnosti apsolutno, odnosno djeluje prema svima. Ugled je ona slika koja o nekoj osobi i njezinim kvalitetama postoji u društvu. Pozitivno vrednovana kvaliteta neke osobe tvori ono što nazivamo njezinom čašću.⁵ Pravo na privatnost označava pravo vođenja svog osobnog (privatnog), obiteljskog i

-
- 2 V. Alaburić, „Povreda prava osobnosti informacijama u medijima“, *Odgovornost za neimovinsku štetu zbog povrede prava osobnosti* (eds. V. Alaburić, M. Baretić, I. Crnić, M. Dika, N. Gavella, P. Klarić, P. Miladin, S. Nikšić), Zagreb 2006, 1–72; V. Alaburić, „Mediji vs. privatnost kritička analiza hrvatskog civilnog i kaznenog zakonodavstva“, *Hrvatska pravna revija* 3/2002, 1–18; A. Radolović, „Odnos prava osobnosti i medijskog prava“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 28/2007, 267–315; V. Vodinić, *Pravo mas-medija*, Fakultet za poslovno pravo u Beogradu, Beograd 2003.
 - 3 Zakon o obveznim odnosima, *Narodne novine*, br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15.
 - 4 Dodavanje skraćenice i dr. znači da zakonodavac nije taksativno nabrojao sva prava i da je listu prava osobnosti ostavio otvorenom.
 - 5 N. Gavella, *Osobna prava I. dio*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu 2006, 175.

kućnog života neovisno o drugima, ne vrijeđajući pri tome tuđa prava ni ti zakonska ograničenja, uz pravo isključit drugoga, javnost ili javnu vlast od neovlaštenog zadiranja u to pravo.⁶ U posljednje vrijeme, a posebice s donošenjem Uredbe (EU) 2016/679 o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ,⁷ aktualno je i pravo na zaštitu osobnih podataka. Temeljna svrha zaštite osobnih podataka je osigurati ostvarenje prava na privatnost, ali i drugih povezanih prava.⁸

Drugo temeljno ljudsko pravo koje je u središtu interesa ovog rada je pravo medija na slobodno izražavanje. Sukladno članku 3 Zakona o medijima,⁹ sloboda medija obuhvaća osobito slobodu izražavanja mišljenja, neovisnost medija, slobodu prikupljanje, istraživanja, objavljivanja i raspačavanja informacija u cilju informiranja javnosti. Te slobode je moguće ograničiti samo u iznimnim slučajevima.¹⁰

Ova dva temeljna ljudska prava – pravo osobnosti i sloboda izražavanja medija često dolaze u sukob.¹¹ Sukobi li se pravo na javno

6 *Ibid.*, 211.

7 Uredba (EU) 2016/679 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ, *Službeni list L* 119 od 4.5.2016, 1–88.

8 Neki to pravo smatraju širim od prava na privatnost te zaštitu osobnih podataka smatraju jednim od aspekata zaštite prava osobnosti jer je njihovom protupravnom povredom moguća povreda ne samo prava na privatnost nego i drugih prava osobnosti poput prava na čast, ugled i dostojanstvo. S druge strane, neki ga smatraju užim od prava na privatnost jer štiti samo osobne, a ne sve privatne podatke. Vid. K. Knol Radoja, „Utjecaj odredbi o nadležnosti na razinu zaštite prava na privatnost u Europskoj uniji“, *Zbornik radova s IV. Međunarodnog savjetovanja Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća*, Split 2018, 213–234; J. Kokott, C. Sobotta, „The distinction between privacy and data protection in the jurisprudence of the CJEU and the ECtHR“, *International Data Privacy Law* 3/2013, 222–228; P. Hustinx, „EU Data Protection Law: The Review of Directive 95/46/EC and the Proposed General Data Protection Regulation“, *Collected Courses of the European University Institute's Academy of European Law, 24th Session on European Union Law*, 1–12 July 2013, Chapter 2B.

9 Čl. 2, Zakon o medijima, *Narodne novine*, br. 59/04, 84/11, 81/13 (dalje: ZM).

10 Vid.: M. Arlović, „Pravo na slobodu izražavanja misli (ustavnopravni okvir i ustavnosudska praksa u Republici Hrvatskoj)“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu* 2/2016, 377–41; Ustav Republike Hrvatske, *Narodne novine*, br. 85/10, 05/14.

11 Vid.: J. Stratford, „Striking the balance: Privacy and Freedom of Expression under the European Convention on Human Rights“, *Developing Privacy Rights*

izražavanje sa, primjerice, pravom na čast i ugled, postavlja se pitanje koje pravo ima prednost? Prije davanja bilo kakvog odgovora, prvo treba poći od toga jesu li ispunjene procesne pretpostavke za podnošenje zahtjeva, a nakon toga je na sudovima velika odgovornost da nađu ravnotežu i sukladno zakonu donesu odluku.

3. PRAVO NA PRISTUP SUDU

Pravo na pristup sudu jedno je od temeljnih ljudskih procesnih prava.¹² Prema praksi Europskog suda za ljudska prava osim prava započinjanja postupka pred sudom jedan od segmenata prava na pristup sudu čine i postupci po pravnim lijekovima pa tako i po reviziji što jasno izražava u predmetima *Cobianchi protiv Italije*¹³ i *H.E. protiv Austrije*.¹⁴

Ipak, pravo na pristup sudu nije apsolutno i načelno je pravno stajalište Europskog suda za ljudska prava da se može podvrgnuti ograničenjima. Temeljne pretpostavke mogućih ograničenja izražene su prvi put u presudama *Golder protiv Ujedinjenog Kraljevstva*¹⁵ i *Kreuz protiv Poljske*.¹⁶

(ed. M. Colvin), Hart Publishing, Oxford 2002; Koziol, „Recht auf korrekte Information durch Massenmedien und privatrechtlicher Schutz?“, *Festschrift für Andreas Heldrich zum 70. Geburtstag*, München 2005, 261; B. F. Smith, „The Rising Tide of Libel Litigation: Implications of the Gertz Negligence Rule“, *Mont. L. Rev.* 44/1983, 75.

12 A. Uzelac, „Hrvatsko procesno pravo i jamstvo „pravičnog postupka“ iz Europske konvencije o zaštiti ljudskih prava, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 19/1998, 1005–1030; A. Uzelac, „Pravo na pravično suđenje u građanskim predmetima: Nova praksa Europskoga suda za ljudska prava i njen utjecaj na hrvatsko pravo i praksu“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 60/2010, 101–148.

13 § 8 i 11, *Cobianchi protiv Italije*, Application no. 43434/98, 9. studeni 2000.

14 § 14 i 8, *H.E. protiv Austrije*, Application no. 33505/96, 11. srpanj 2002.

15 *Golder protiv UK*, Application no. 4451/70, 21. veljače 1975. Ključno što se u toj presudi navodi je da je potrebno odrediti je li smetnja pravu na pristup sudovima bila opravdana na temelju nekog legitimnog ograničenja uživanja ili vršenja tog prava (§ 37.); Vid.: E. Brems, *Human Rights: University and Diversity*, Hague, Kluwer Law International 2001, 357–380; P. Van Dijk, G. J. H. Van Hoof, *The margin of appreciation, Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, Kluwer Law International, Haag 1998, 82–97.

16 *Kreuz protiv Poljske*, Application no. 28249/95, 19. lipanj 2001. U presudi Sud naglašava da ograničenje postavljeno u odnosu na pristup sudu neće biti

Ako su kriteriji ispunjeni, pravo na pristup sudu može se podvrgnuti ograničenjima i kad je riječ o pretpostavkama dopuštenosti ulaganja pravnih lijekova.¹⁷ U interesu učinkovitosti pravosuđa, procesnim se odredbama, stoga, može ograničiti pravo na podnošenje pravnog lijeka, ali, ako se takva odredba ne primjeni valjano, primjerice, u slučaju proizvoljnog tumačenja mjerodavnog (procesnog) prava¹⁸ ili u slučaju kada sud koji odlučuje odredbe o dopuštenosti isuviše primjenjuje na formalistički način,¹⁹ to će dovesti do povrede prava na pristup sudu u postupku povodom pravnog lijeka.

Jedno od aktualnijih ograničenja prava na pristup sudu trenutno je zasigurno obvezivanje stranaka na pokušaj mirnog rješenja spora prije ostvarenja prava na traženje zaštite sudskim putem. Ovaj suvremeni trend zahvatio je gotovo sva područja prava kojima stranke mogu disponirati. Poticanje rješavanja sporova izvan suda osim na nacionalnoj razini sve je popularnije i u Europskoj uniji. Dok većina dokumenata donesenih na razini EU uređuju mirno rješavanje sporova u određenim vrstama sporova, Direktiva 2008/52/EC Europske unije o mirenju (dalje: Direktiva o mirenju)²⁰ općenita je i najsveobuhvatnija. Iz odredbi Direktive o mirenju proizlazi da je u pravu Europske unije prihvaćena mogućnost obveznog mirenja (*arg. ex. čl. 5 st. 2 Direktive*), a potporu obveznom pokušaju mirnog rješenja spora nalazimo i u odluci Suda EU u predmetu *Rosalba Alassini v. Telecom Italia SpA*.²¹

U daljnjem tekstu rada će biti više riječi o ograničenjima prava na pristup sudu u medijskim parnicama i to parnici radi naknade

sukladno članku 6.1 osim ako teži legitimnom cilju, a postoji razumna veza razmjernosti između primijenjenih sredstava i legitimnog cilja koji se želi ostvariti (čl. 55).

- 17 D. Šarin, „Aspekti prava na pravično suđenje – pravo na pristup sudu kroz jurisprudenciju Ustavnog suda Republike Hrvatske“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu* 53/2016, 749.
- 18 § 69, *Prince Hans Adam II of Liechtenstein protiv Njemačke*, Application no. 42527/98, 12. srpanj 2001.
- 19 § 36–43, *Stone Court Shipping Company protiv Španjolske*, Application no. 55524/00, 28. listopad 2003; § 35, *Bulena protiv Češke*, Application no. 57567/00, 20. travanj 2004; § 26–30, *Kadlec i drugi protiv Češke*, 2004; § 26–27, *Boulougouras protiv Grčke*, Application no. 66294/01, 27. svibanj 2004.
- 20 Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on certain aspects of mediation in civil and commercial matters, OJ L 136, 24.5.2008, 3–8.
- 21 *Rosalba Alassini v. Telecom Italia SpA*, C-317/08, 18. ožujak 2010.

štete i parnici radi objave ispravka informacije, budući da se u njima pretpostavlja ispunjenje posebne procesne pretpostavke za dopustivost podnošenja tužbe sudu.²²

3.1. Ograničenje prava na pristup sudu u medijskoj parnici radi naknade štete

Da bi oštećenik stekao pravo podnošenja tužbe za naknadu štete, on se, sukladno članku 22 st. 2 ZM, prethodno mora obratiti nakladniku sa zahtjevom za objavu ispravka sporne informacije, odnosno isprike, u slučajevima kada ispravak nije moguć. Navedeni se zahtjev, sukladno članku 40 ZM-a podnosi glavnom uredniku medija u pisanom obliku, u objektivnom prekluzivnom roku od 30 dana, računajući od dana objave informacije, te ga podnositelj mora potpisati i obrazložiti. Dakle, *de lege lata* zahtjevanje objave ispravka sporne informacije procesna je pretpostavka da bi oštećenik stekao pravo podnijeti tužbu za naknadu neimovinska štete. Namjera zakonodavca je bila da se ta šteta na pravu osobnosti primarno pokuša popraviti izvansudskim mirnim putem, ispravkom, odnosno isprikom. To znači da tek ako to nije moguće, ili na taj način šteta nije u potpunosti popravljena, tada zahtjev za pravičnom naknadom neimovinske štete može biti dopušten. Sukladno članku 23 ZM-a ako oštećenik ispuni spomenutu procesnu pretpostavku, a nakladnik ne objavi zahtjev, ili oštećenik smatra da mu objavom istog, nije sanirana učinjena šteta, on može (u roku 3 mjeseca) podnijeti tužbu radi naknade štete pred nadležnim sudom.

Insistiranje na pokušaju mirnog rješenja spora suvremeni je trend koji nalazi široki raspon opravdanja²³ i iako se i ovim propisi-

- 22 Ove posebne pretpostavke ne odnose se na obvezu mirenja prema njegovoj strogoj definiciji, a koja predviđa posredovanje neovisnog izmirlitelja, nego se odnosi na mirenje u širem smislu, odnosno na sve pokušaje mirnog rješavanja sporova neovisno o tijelu pred kojim se provodi. Vid. K. Knol Radoja, „Obvezno mirenje – osvrt na rješenja iz komparativnog i hrvatskog prava“, *Pravni vjesnik* 31/2015, 111–130; više o vrstama alternativnih načina rješavanja sporova vid. „Alternative Dispute Resolution, Legal Info. Inst.“, https://www.law.cornell.edu/wex/alternative_dispute_resolution, 14. lipnja 2019.
- 23 M. J. Block, „The benefits of alternate dispute resolution for international commercial and intellectual property disputes, Rutgers Law Record“, *The Digital Journal of Rutgers School of Law* 44/2016–2017, http://lawrecord.com/files/44_Rutgers_L_Rec_1.pdf, 14. lipnja 2019; A. Masood, „Implied Compulsory Mediation“, *Civil Justice Quarterly* 31/2012, 151–175; M. Roberts, *Mediation in*

vanjem svojevrsnog izvansudskog pokušaja rješenja spora ograničava pravo oštećenika na izravan pristup sudu, takvo ograničenje smatramo opravdanim i u skladu s analiziranom praksom Europskog suda za ljudska prava i Suda EU. Ograničenje je postavljeno s legitimnim cilju – pokušaj rješenja spora izvan suda, a postoji i razumna veza razmjernosti između primijenjenih sredstava i legitimnog cilja koji se želi ostvariti – mogućnost rješenja spora izvan suda, a ako se to ipak ne uspije, protekom razumnog roka i dalje postoji mogućnost obraćanja nadležnom sudu.²⁴

Međutim, unatoč opravdanosti odredbe problematiku treba sagledati i iz perspektive osobe čije je pravo povrijeđeno. Naime, moguće je da ta osoba ne želi ponovno putem medija izlaziti u javnost i ponovno ju podsjećati na povredu koja joj je učinjena. Polemika oko pitanja obveznog rješavanja spora mirnim putem vodila se i u njemačkoj pravnoj doktrini,²⁵ koja je u hrvatskoj doktrini često birana kao uzor koji treba slijediti. Pitanje je posebice došlo do izražaja stupanjem na snagu 1. siječnja 2000. godine *Einführungsgesetz zur Zivilprozessordnung-a* (EGZPO)²⁶ kada je u Njemačkoj uvedena dužnost provedbe postupka mirenja za određene vrste građanskopravnih postupaka. Prema odredbi članka 15²⁷ ovog zakona, stranke su dužne prije podnošenja tužbe

Family Disputes: Principles of Practice, Ashgate Publishing Ltd, Farnham, Surrey 2012, 10; J. P. McCrory, „Environmental Mediation – Another Piece for the Puzzle“, *Vermont Law Review* 6/1981, 56.

- 24 Vid.: *Kreuz protiv Poljske*, Application No. 28249/95, 19. lipanj 2001; *Rosalba Alassini v. Telecom Italia SpA*, C-317/08, 18. ožujak 2010.
- 25 M. Prinz, B. Peters, *Medienrecht, Die zivilrechtlichen Ansprüche*, C. H. Beck, München 1999; C. Jenkel, *Der Streitschlichtungsversuch als Zulässigkeitsvoraussetzung in Zivilsachen, Eine Untersuchung des § 15 a EGZPO und seiner Landesausführungsgesetze mit vergleichendem blick auf Konfliktlösungsmechanismen in den USA*, Un. Dissert., Berlin 2002; C. Deckenbrock, R. Jordans, „Die obligatorische Streitschlichtung nach § 15a EGZPO, Eine aktuelle Bestandsaufnahme, Monatsschrift für Deutsches Recht“, 945–948.
- 26 *Einführungsgesetz zur Zivilprozessordnung*, Gesetz vom 30.01.1877 (RGBl. I S. 244).
- 27 Člankom 15 EGZPO-a njemačke se države ovlašćuju na uvrštavanje obveznog mirenja u svoje zakonodavstvo, međutim, one nemaju obvezu to učiniti. Obveza mirenja prihvaćena je u Baden-Wuerttembergu, Bayernu, Brandenburgu, Hessenu, Nordrhein-Westfalenu, Saarlandu, Sachsen-Anhaltu i Schleswig-Holsteinu (više vid. N. Alexander, „Mediation in Practice: Common Law and Civil Law Perspectives Compared“, *International Trade and Business Law Annual* 2001).

sudu pokušati riješiti spor mirnim putem, a ako to ne učine, tužba će se odbaciti kao nedopuštena.²⁸ Obveza se odnosi na bagatelne imovinske sporove u kojima vrijednost predmeta spora ne prelazi 750 eura, susjedske sporove i sporove zbog povrede prava osobnosti, međutim, iz zakona su izričito isključene povrede prava osobnosti učinjene putem medija.²⁹ Ipak, unatoč tome što ne postoji obveza mirnog rješenja medijskog spora u smislu procesne pretpostavke dopuštenosti podnošenja tužbe, u njemačkoj se doktrini inzistira na supsidijarnosti novčane naknade te se prvenstveno potiče izvansudsko traženje neke vrste ispravka informacije.³⁰ Naime, iako novčana naknada nije u svakom slučaju isključena, u pravilu se priznaje samo u iznimnim slučajevima nemogućnosti objave ispravka ili ako ga se oštećenik iz razumljivih razloga odluči ne zahtijevati.³¹ Okolnost da oštećenik izvan suda nije učinio nikakve mjere protiv sporne objave, smatra se da ukazuje na to da mu uopće nije stalo do obeštećenja zbog povrede prava osobnosti, nego samo do novčane zarade.³² Prije podnošenja zahtjeva za novčanom naknadom, oštećenik bi u pravilu trebao zahtijevati drugi način obeštećenja, a ako ne pokuša podnijeti nikakav drugi izvansudski zahtjev zbog povrede prava osobnosti tada će njegova tužba najčešće biti neosnovana.³³ Dakle, unatoč strogoj ograničenoj mogućnosti podnošenja zahtjeva za naknadu štete, podnošenje nekog od medijskopravnog zahtjeva u Njemačkoj se neće smatrati posebnom procesnom pretpostavkom, nego pretpostavkom osnovanosti.

Analizirajući stavove njemačke doktrine možemo uvidjeti da je pokušaj mirnog rješenja sporavažan i u većini slučajeva treba biti korišten, međutim, oni pak nije univerzalan lijek za sve. Stranke ne bismjele u svakom slučaju biti primorane na pokušaj mirnog rješavanja spora ako su iste istinski nevoljne to učiniti.³⁴ U tom slučaju, ako se ošteće-

28 G. De Palo, M. B. Trevor, *EU Mediation Law and Practice*, Oxford University Press 2012, 135.

29 Vid. čl. 15 EGZPO.

30 F. Fechner, *Medienrecht: Lehrbuch Des Gesamten Medienrechts Unter Besonderer Berücksichtigung Von Presse, Rundfunk Und Multimedia*, UTB 2017, 123.

31 Prinz, Peters, *op. cit.* fn. 27, 495 i 503.

32 R. Damm, K. Rehbock, *Widerruf, Unterlassung und Schadensersatz in den Medien*, C. H. Beck, München 2008, 366.

33 K. Rehbock, *Medien- und Presserecht, Grundlagen, Ansprüche, Taktik, Muster*, C. H. Beck, München 2005, 122.

34 Chartered Institute of Arbitrators, *ADR, Arbitration, and Mediation*, Author House 2014, 17.

nik iz razumljivih razloga odluči ne zahtijevati ispravak u medijima, to ne bi trebalo utjecati na procesnu dopuštenost podnošenja tužbe za naknadu štete, nego na njezinu osnovanost.³⁵ Pri odlučivanju o tome je li odbijanje alternativnog načina rješavanja spora nerazumno, sud bi u obzir trebao uzeti niz faktora uključujući prirodu spora, osnovanost zahtjeva, jesu li pokušani druginačini nagodbe, da li bi troškovi mirnog rješavanja spora bili nesrazmjerno visoki ili bi doveli do odugovlačenja postupka, ima li miran pokušaj rješavanja spora razumne izgleda za uspjeh itd.³⁶ Pri tome bi, kao svojevrsna sankcija zbog nerazumnog odbijanja izvansudskog rješavanja spora, prikladno sredstvo za poticanje stranaka na korištenje izvansudskih načina rješavanja sporova mogla biti obveza snošenja troškova.³⁷

Na kraju skrećemo pozornost i na pomalo zbunjujuću neusklađenost u Zakonu o medijima. Naime, u njemu stoji da svatko ima pravo od *glavnog urednika* zahtijevati objavu ispravka informacije kojom su mu bila povrijeđena prava (čl. 40 st. 1 ZM). S druge strane, pravo na tužbu za naknadu štete ima osoba koja je od *nakladnika* prethodno tražila objavu ispravka sporne informacije (čl. 22 st. 2 ZM).³⁸

3.2. Ograničenje prava na pristup sudu u parnici radi objave ispravka informacije

U Republici Hrvatskoj, da bi ostvario pravo na pristup sudu u parnici radi objave ispravka informacije, oštećenik prethodno mora od glavnog urednika zahtijevati objavu ispravka i tek ako ovaj to odbije, može tražiti sudsku zaštitu. Isto tako, oštećenik putem suda neće moći zahtijevati objavu ispravka ako ga, na njegov izvansudski zahtjev, glavni urednik objavi (*arg. ex. čl. 46 ZM*). Iako je ispravak objavljen, smatramo da se ovakvim ograničenjem krši oštećenikovo pravo na izravan pristup sudu zbog neuvažavanja njegovog pravnog interesa za traženje sudske zaštite. Naime, kako je još prije više desetljeća Vodinelić naglašavao, pravni interes oštećenika za traženje ispravka sudskim putem bez ograničenja očituje se u tome što izvansudska objava ispravka ne

35 K. Knol Radoja, *Pretpostavke dopuštenosti podnošenja tužbe u odnosu na određene pravne subjekte*, Doktorski rad, Osijek 2015, 244.

36 P. Brooker, S. Wilkinson, *Mediation in the Construction Industry: An International Review*, Routledge 2010, 74.

37 K. Knol Radoja, *op. cit.* fn. 24, 129.

38 A. Šerić, *op. cit.* fn. 3, 28.

počiva na meritornom utvrđenju postojanja povrede i dokazane neistinitosti ispravljane objave. Razlika između ispravka objavljenog izvan-sudski i ispravka objavljenog na temelju pravomoćne sudske presude leži u snazi dokazane neistinitosti plasirane informacije.³⁹

Jednako kao i u Republici Hrvatskoj, i u Njemačkoj, prije ostvarivanja prava na traženje objave ispravka sudskim putem, zahtijeva se ostvarenje tog zahtjeva izvan suda. Međutim, kao i kod ostvarenja prava na traženje naknade štete, u doktrini se već dugi niz godina naglašava da se zahtijevanje objave ispravka ili odgovora, niti uzaludnost njegovog zahtijevanja, ne smije smatrati posebnom procesnom pretpostavkom za podnošenje tužbe,⁴⁰ nego će ono najčešće biti pretpostavka osnovanosti zahtjeva podnesenog sudu. Primjerice, iznosi se da je opravdano smatrati prethodno obraćanje radi ispravka materijalnom pretpostavkom u smislu da, ako ga povrijeđena osoba ne učini, a mediji u postupku priznaju zahtjev, tada bi oštećenik imao obvezu snošenja parničnih troškova.⁴¹

Mišljenja smo stoga da bi povrijeđena osoba, trebala imati mogućnost svoj medijski zahtjev za ispravkom informacije ostvariti izravno putem suda. Ona za to ima pravni interes, koji se prije svega manifestira u meritorno dokazanoj neistinitosti objavljene informacije, štose može ostvariti samo autoritetom sudbene vlasti.⁴²

3.2.1. Revizija u sporu u povodu tužbe radi objave ispravka informacije

Pravomoćna presuda neće u svakom slučaju pružiti željenu pravnu sigurnost te je u tom slučaju izvanredni pravni lijek – revizija⁴³ ta

39 V. Vodinelić, „Odnos prava na opoziv i prava na ispravak“, *Pravni život* 12/1974, 43.

40 W. Seitz, G. Schmidt, *Gegendarstellungsansprüche, Presse, Film, Funk, Fernsehen und Internet*, C. H. Beck, München 2010, 243.

41 M. Löffler, *Presserecht, Kommentar, Bd. II*, Landespressegesetze, München 1968, 696.

42 K. Knol Radoja, *op. cit.* fn. 37, 243.

43 U doktrini građanskoga procesnog prava reviziji se tradicionalno pripisuje dvostruka svrha – osiguranje individualnog interesa stranaka dobivanjem pravilne i zakonite odluke u konkretnom predmetu te ostvarenje javnog interesa – postizanje ravnopravnosti i jedinstva u primjeni prava na cjelokupnom području njegova važenja. Vid. M. Bratković, „Reforma revizije u parničnom postupku“, *Hrvatska pravna revija* 2017, 79– 94; R. Norkus, *The Filtering of*

kojom se, pod određenim uvjetima, osigurava pristup najvišem sudu u državi. Donedavno, ipak, u sporu povodom tužbe radi objave ispravka informacije nije bilo ograničeno samo pravo na pristup sudu kada je riječ o podnošenju tužbe, nego seograničenje ponovno javljalo i u postupku povodom revizije (vidi *infra*).

Zakon o parničnom postupku,⁴⁴ prije donošenja Novele ZPP-a,⁴⁵ koja je stupila na snagu 1. rujna 2019, regulirao je dvije kategorije revizije, tzv. redovnu i izvanrednu.⁴⁶ Zakonom o medijima, koji je u odnosu na ZPP *lex specialis*, propisano je da je u parnici radi objave ispravka spornih informacija revizija protiv drugostupanjske odluke dopuštena (čl. 52 st. 4 ZM). Ovaj Zakon stoga izričito propisuje dopuštenost podnošenja revizije u tim postupcima. Međutim, u praksi je, nakon što je Novelom iz 2011. godine⁴⁷ u ZPP unesena odredba članka 399 st. 2 prema kojoj se, ako drukčije nije određeno, revizija propisana posebnim zakonom smatra (tzv. izvanrednom) revizijom iz članka 382 st. 2 ZPP-a, postalo je sporno je li dopuštena i redovna revizija ili samo izvan-

Appeals to the Supreme Courts, Network of the presidents of the Supreme judicial Courts of the EU 2015, <http://network-presidents.eu/>, 7. lipnja 2019.

44 Zakon o parničnom postupku, *Narodne novine*, br. 53/91, 91/92, 112/99, 129/00, 88/2001, 117/03, 88/05, 2/07, 96/08, 84/08, 123/08, 57/11, 25/13, 89/14 (dalje ZPP).

45 Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, *Narodne novine*, br. 70/19.

46 Nazivi „redovna“ i „izvanredna“ revizija nastali su u praksi, ali iste ZPP ne koriste. Prvu, tzv. redovnu reviziju, stranke su mogle podnijeti u tri slučaja. Prvi je ako vrijednost predmetnog spora prelazi vrijednost od 200.000,00 kn (u trgovačkim sporovima 500.000,00 kn). Drugi slučaj je ako je presuda donesena u sporu o postojanju ugovora o radu, odnosno prestanku radnog odnosa. Treći kriterij uveden je da bi se osigurao pravni lijek protiv presuda koje su utemeljene na činjeničnom stanju koje je prvi put utvrđivao drugostupanjski sud uzimajući u obzir činjenice i dokaze sadržane u spisu (čl. 373a ZPP), odnosno protiv presuda koje je drugostupanjski sud donio nakon što je, radi utvrđivanja činjenica, na raspravi ponovno izveo dokaze koje je već ranije izveo prvostupanjski sud (čl. 373.b ZPP). Drugu kategoriju revizije, tzv. izvanrednu reviziju, stranke su mogle podnijeti protiv drugostupanjske presude ako je odluka u sporu ovisila o rješenju nekog materijalnopravnog ili procesnopravnog pitanja važnog za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni (čl. 382 st. 2 ZPP). Više vid.: S. Triva, M. Dika, *Građansko parnično procesno pravo*, Zagreb 2004, 720; M. Dika, *Građansko parnično pravo, Pravni lijekovi*, Zagreb 2010, 271.

47 Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, *Narodne novine*, br. 57/11.

redna.⁴⁸ Odlučujući o ovom problem, a rukovodeći se načelom *lex posterior derogat legi priori*, Vrhovni je sud zauzeo stajalište da je nakon Novele ZPP-a iz 2011. godine u tim postupcima dopuštena (samo) izvanredna revizija⁴⁹ uprkos tomu što je posebnim propisima određeno da je u tim postupcima revizija dopuštena.

U svezi donesene odluke posebno je zanimljiva činjenica što je isti sud prije izmjena ZPP-a 2011. godine donosio upravo suprotne odluke te je reviziju podnesenu temeljem članka 52 st. 4 ZM-a smatrao redovnom revizijom, a ne izvanrednom.⁵⁰ Ovakvim različitim odlučivanjem Vrhovni je sud povrijedio jedan od temeljnih aspekata vladavine prava – načelo pravne sigurnosti koje pridonosi povjerenju javnosti u sudove i jamči dosljednost pri presuđivanju o pravnim zahtjevima.⁵¹

Argumetiranu kritiku pravnog shvaćanja Vrhovnog suda o nepoduštenosti podnošenja redovne revizije u sporovima radi objave ispravka informacije iznio je Jelušić. Jelušić iznosi da je, pri inkorporiranju navedene odredbe u Zakon o medijima, naum zakonodavca bio normirati pravo na podnošenje redovne revizije jer, u vremenu kada je taj zakon donesen (2004. godine) izvanredna revizija u sadašnjoj formi nije niti egzistirala. Stajalište Vrhovnog suda po kojem u posebnom propisu mora biti normirano da je revizija *uvijek* dopuštena smatra pretjerano formalističkim i bez pravnog uporišta. Naime, ako u posebnom propisu stoji da je revizija dopuštena, onda to sadržajno i logički znači da su dopuštene obje vrste iste, dakle i redovna i izvanredna, te to pravo nije i ne može biti vezano uz postojanje priloga *uvijek* u tekstu

48 Zbog istog razloga pitanje dopuštenosti redovne revizije postavilo se i u nekim drugim postupcima za koje je posebnim propisom određeno da će revizija biti *uvijek* dopuštena (Vid. čl. 23. Zakona o suzbijanju diskriminacije, *Narodne novine*, br. 85/08, 112/12).

49 Odluka Vrhovnog suda Rev-506/13–2, 20. ožujak 2013. i Rev 3235/14–2, 18. ožujak 2015.

50 Odluka VSRH Rev 969/12–2 i odluka VSRH Rev 308/11–2.

51 Primjerice: § 38, *Ștefăniță v. Romania*, Application no. 38155/02, 2. studeni 2010. S druge strane, kako Europski sud za ljudska prava iznosi, promjena sudske prakse sama po sebi nije suprotna pravilnom provođenju pravde jer ako se ne bi zadržao dinamičan i evolutivan pristup, napredak bi bio doveden u pitanje. Vid. §30, *Tudor Tudor protiv Rumunjske*, Application no. 21911/03, 24. ožujak 2009; Ž. Karas, „Neujednačena sudska praksa u kaznenom postupku kao povreda Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 64/2014, 111–131.

zakona na kojem insistira Vrhovni sud.⁵² Smatramo stoga da je shvaćanje Vrhovnog suda neopravdano ograničavalo pravo oštećenika na podnošenje redovne revizije sukladno posebnim propisima i time se kršilo njegovo pravo na pristup sudu.

Novelom ZPP-a iz 2019. godine takvo bi se tumačenje zasigurno trebalo promijeniti jer ista novim člankom 382a izričito propisuje mogućnost podnošenja revizije protiv presude donesene u drugom stupnju u sporu u povodu tužbi radi objave ispravka informacije. Navedeno ovlaštenje stranke imaju i bez dopuštenja Vrhovnog suda Republike Hrvatske, koje je, osim unekoliko iznimnih slučajeva, postalo obvezno.⁵³ Ova će se revizija moći podnijeti zbog određenih bitnih povreda parničnog postupka i zbog pogrešne primjene materijalnog prava.⁵⁴

4. ZAKLJUČAK

Pravo na pristup sudu temeljno je ljudsko procesno pravo, ali ono nije apsolutno, ono se može ograničiti ako to ograničenje teži legitimnom cilju, a postoji razumna veza razmjernosti između primijenjenih sredstava i legitimnog cilja koji se želi ostvariti.⁵⁵ Jedno od takvih ograničenja zasigurno čini obvezivanje stranaka na pokušaj mirnog rješenja spora prije traženja zaštite svojih prava na sudu.

Po pitanju ostvarenja prava na pristup sudu u medijskim parnicama u Republici Hrvatskoj sporna je posebna procesna pretpostavka prethodnog podnošenja zahtjeva za ispravkom sporne informacije radi dopuštenosti zahtjevanjanovčane naknade štete. Ova odredba ima jasan cilj, a to je naglasiti supsidijarnost novčane naknade. Onaj tko ne iskoristi mogućnost da zatraži nematerijalnu zaštitu (isprika, ispravak i sl.) zbog objavljene informacije izvansudskim putem već isključivo zahtijeva samo novčanu naknadu, pokazuje time da su mu važne samo financije,⁵⁶ ali ne nužno u svim slučajevima.⁵⁷ Naime, iako je većinsko

52 D. Jelušić, „(Procesno)pravno shvaćanje Vrhovnog suda o (ne)dopuštenosti redovne revizije prema posebnim propisima“, *www.damir-jelusic.info*>2015/10, 22. svibanj 2019.

53 Vid. čl. 68 Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku.

54 Vid. čl. 71 Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku.

55 § 55, *Kreuz protiv Poljske*, Application no. 28249/95, od 19. lipanj 2001.

56 K. Rehbock, *op. cit.* fn. 35, 123.

57 K. Knol Radoja, *op. cit.* fn. 37, 244.

stajalište kako dužnost pokušaja mirnog rješenja spora prije traženja zaštite od suda neće predstavljati povredu prava na pristup sudu, ako se isti cilj – smanjenje troškova i rasterećenje sudova⁵⁸ može postići blažim sredstvom, tada bi to sredstvo trebalo imati prioritet. Stoga, unatoč tome što je ograničenje pristupu sudu opravdano, smatramo da se supsidijarnost novčane naknade ipak ne bi trebala manifestirati kroz procesnu dopuštenosti, nego osnovanošću postavljenog tužbenog zahtjeva. U nastojanju da stranke potaknu namirno rešavanje spora, odnosno da bi spriječili njegovo propuštanje ili nerazumno odbijanje, različiti pravni sustavi uveli su neki oblik sankcije. Jedna takva politika kojom se pokušava postići smanjenje korištenja sudskog postupka, a u praksi i doktrini izaziva posebnu pozornost je politika sankcioniranja obvezom snošenja parničnih troškova sudskog postupka zbog nerazumnog odbijanja stranke da mirnim putem rješi spor.

Sljedeća sporna procesna pretpostavka za pokretanje medijske parnice radi objave ispravka informacije je obvezno prethodno izvan-sudsko zahtijevanje objave ispravka informacije i tek ako to bude odbijeno, oštećenik se može obratiti sudu. Smatramo da se isključivanjem prava zahtijevati ispravak sudskim putem, isključuje mogućnost da oštećenik koji ima opravdani interes istupi u javnost s meritornom informacijom, dakle uklanjaju se mogućnost dobivanja potpune i učinkovite zaštite,⁵⁹ čime se neosnovano krši njegovo pravo na pristup sudu.

Osim u fazi podnošenja tužbe, u postupcima radi objave ispravka informacije pravo stranke na pristup sudu donedavno je bilo ograničeno i u fazi podnošenja izvanrednog pravnog lijeka, revizije. Novelom ZPP-a iz 2019. neusklađenost ZPP-a i ZM-a se ispravlja pa stoga možemo zaključiti da bi mogli očekivati da će, s aspekta prava na pristup sudu i prava na nepristranost i nezavisnost u suđenju, ta novela u ovim postupcima pridonijeti većoj pravnoj sigurnosti i ostvarenju prava stranaka na pravično suđenje iz članka 6 st. 1 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

58 A. Masood, „Implied Compulsory Mediation“, *Civil Justice Quarterly* 31/2012, 151–175.

59 V. Vodinelić, *op. cit.* fn. 41, 48.

Katarina Knol Radoja, PhD

*Assistant Professor at the Faculty of Law University Josip Juraj
Strossmayer, Osijek*

Ana Šerić, mag. iur.

RIGHT OF ACCESS TO COURT IN MEDIA LITIGATION IN THE REPUBLIC OF CROATIA

Summary

The aim of the paper is to investigate the justification of the restrictive effect of procedural prerequisites on the admissibility of a lawsuit in the media litigation in direct access to court. In the litigation for compensation, a special prerequisite is the submission of a request for correction of information to the publisher. Without the fulfillment of these procedural conditions, the lawsuit will not be permitted. Without the fulfillment of procedural prerequisite lawsuit for publishing the correction of information will also not be permitted. In order for this lawsuit to be allowed, the injured party must first request the publication of a correction and in that respect be rejected, i.e. that the editor did not publish the correction within the deadline and in the manner prescribed by law. In addition, the authors analyze the provisions on the right to submit a revision in proceedings for the publication of a correction of information and their impact on the right of access to court in the legal remedy stage of procedure. Finally, we conclude that, although the right of access to a court may be subject to restrictions, in certain cases, in the Republic of Croatia, these limitations are too restrictive for the party's right to effective legal protection.

Key words: *Media litigation. – Procedural prerequisites. – Peaceful settlement of disputes. – Access to justice.*